

ЗАЛУЧЕННЯ НОСІЇВ АРАБСЬКОЇ МОВИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Саліх Саліх Абд,

*старший учитель, учитель арабської мови
Київської гімназії східних мов № 1, м. Київ, Україна*

Інтеграція України у світове співтовариство – як стратегічний курс держави серед пріоритетних завдань в культурно-освітній сфері – визна-чає особливості завдань реформи загальної середньої освіти – оволодіння іноземними мовами як важливими засобами спілкування, міжкультурної комунікації народів.

Основними принципами-критеріями сучасної освіти вважаються: орієнтація змісту освіти на функціональне використання здобутих знань; здійснення добору змісту освіти з огляду на фундаментальний характер знання; відповідність сучасних знань вимогам суспільства, адекватність у відображенні реалій сьогодення; орієнтація змісту освіти на формування особистісних цінностей і ціннісно-сміслових орієнтацій учнів^{1 (с. 21); 2}.

Іноземна мова сприяє інтеграції особистості в систему світової та національної культури. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, а також європейські стандарти з мовної освіти спрямовують діяльність сучасної школи на формування мовної особистості як стратегічного орієнтира шкільної освітньої політики. Сучасні дослідники стверджують, що комунікативна мета розглядається як інтегративна, зорієнтована на досягнення практичного результату в оволодінні іноземною мовою^{1 (с. 9-11)}.

Серед особливостей організації навчання іноземних мов за комунікативного підходу чільне місце належить реальним міжособистісним стосункам і наближенню комунікативного процесу до реальних умов. У Київській гімназії східних мов № 1 – Асоційованій школі ЮНЕСКО учні 1–11 класів серед багатьох східних мов вивчають арабську як першу іноземну мову та англійську як другу. У педагогічній системі гімназії практикується систематична діяльність учителів-носіїв іноземних мов, у тому числі арабської мови. Така практика визнається і підтримується адміністрацією гімназії⁴.

Навчання арабської мови багатобічний педагогічний процес, котрий залежить як від учителя, його компетенцій, досвіду та харизми, так і від учнів, їх мотивації, здатності сприймати та засвоювати інформацію іншомовної культури. Особливої актуальності набуває не тільки оволодіння учнями мовленням арабською мовою, а й вивчення культурно-мовних цінностей арабів як важливої умови міжкультурної комунікації^{5; 6}.

Культурно-мовні цінності – це система створених у певній мовленевій культурі усталених логіко-психологічних формулювань, висловлювань, способів організації думок, які дають змогу суб'єкту бути успішним за різноманітних комунікативних ситуацій. Як правило, для кожної комунікативної ситуації існує своя комунікативна стратегія. Зазвичай, під стратегією розуміють усвідомлення ситуації в цілому, визначення напряму її розвитку та організація дій в інтересах досягнення цілі. Своєю чергою, під поняттям «комунікативна стратегія» розуміють

сукупність заздалегідь запланованих мовцем теоретичних ходів, що використовуються ним у ході комунікативної ситуації. Отже, комунікативна стратегія передбачає: усвідомлення (аналіз) комунікативної ситуації (до початку комунікації); визначення моделі поведінки, виходячи з усвідомлення (аналізу) комунікативної ситуації; організація на цій основі взаємодії (визначення розмовних та поведінкових «ходів» комунікації); досягнення цілі комунікації (для чого і будується стратегія комунікації).

Стратегія комунікації реалізується через тактики, що виконують функцію способів здійснення стратегії в конкретній комунікативній ситуації. Тобто, комунікативна тактика – це сукупність практичних ходів у реальному процесі комунікативної взаємодії, що дають змогу досягти поставлених цілей за конкретних ситуацій.

Культурно-мовні цінності арабів за довгі роки свого існування сформували характерний для них комунікативний стиль – індивідуальну/колективну форму комунікативної поведінки людини, що виявляється у процесі спілкування. Комунікативний стиль визначається використанням характерних вербальних і невербальних засобів – залежно від прагматичних настанов мовців та національної специфіки комунікативного дискурсу.

Узагалі, араби більшою чи меншою мірою зберігають традиції розгорнутого стилю комунікації, в якому цінується яскрава образність, метафоричність, красномовність, що є ознакою поваги до співрозмовника і самого процесу спілкування. Розмова є найпопулярнішою формою розваги в арабському світі. Розгорнутий стиль комунікації, поширений в арабській культурі, бере свої витоки передусім з Корану. Оскільки в арабських країнах велике значення мають традиції ісламу, одним з найважливіших елементів спілкування у арабів є встановлення довіри. Велике значення мають у спілкуванні прояви дружби, щирості, гостинності та гарного настрою.

Знання культури і цінностей арабських народів, розуміння їх національного характеру та особливостей мовленнєвої поведінки є важливими елементами, що мають враховуватися при побудові комунікативної стратегії. Саме тому дуже важливо залучати до навчального процесу носіїв мови.

Носієм мови вважається представник мовної спільноти, котрий володіє нормами мови, активно вживає цю мову (зазвичай вона є для нього рідною) у різних побутових, соціокультурних, професійних сферах спілкування. Носій мови здатний розпізнавати різні типи комунікативних ситуацій і може поводитися відповідно до усталених комунікативних норм.

Залучення носіїв мови до процесу навчання арабської мови є важливим чинником розвитку комунікативних стратегій учнів. Носій арабської здатний навчити учнів: розпізнавати різноманітні комунікативні ситуації – завдяки своєму досвіду спілкування з арабами; розпізнавати і розуміти моделі поведінки арабських співрозмовників – завдяки глибокому розумінню культурно-мовних цінностей та національної поведінки свого народу; організувати поведінкові та розмовні «ходи» комунікації при спілкуванні з арабським співрозмовником (використовувати комунікативні тактики) – завдяки природному знанню мови, здатності до спонтанного спілкування; досягати цілі комунікації та успішно будувати комунікативні стратегії.

У процесі спілкування, міжкультурної комунікації з представниками арабських культур уміння розпізнавати комунікативні ситуації та на основі цього застосовувати комунікативні стратегії є особливо важливою умовою для досягнення цілей комунікації, і, водночас, – іншомовної освіти.

Для розпізнавання комунікативних ситуацій та побудови комунікативних стратегій необхідно розуміти культурно-мовні цінності арабських народів та особливості їх національної та мовної, комунікативної поведінки. Саме тому важливим чинником розвитку комунікативних стратегій учнів старшої школи є залучення носіїв мови. Оскільки саме носії мови володіють необхідними знаннями та досвідом спілкування в арабському середовищі. Застосування цих знань і навичок на уроках арабської мови дає змогу учням навчитися будувати комунікативні стратегії для різноманітних комунікативних ситуацій.

¹ *Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика* : колективна монографія. [за наук. ред. Г. О. Васьківської]. Київ : Педагогічна думка, 2015. 288 с.

² *Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект* : кол. монограф. / [авт. кол.: Г. О. Васьківська, В. І. Кизенко, С. В. Косянчук, О. В. Барановська та ін.]. Київ : Педагогічна думка, 2018. 260 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/713853/>

³ Редько В. Г. *Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика* : монографія. Київ: Генеза, 2012. 224 с.

⁴ Савченко М. Науково-теоретичні підходи до розвитку культурно-мовних цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи гімназії. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 160–171.

⁵ Саліх Саліх Абд. Життєві цінності сучасних арабів як феномен у педагогічній системі розвитку людських цінностей полікультурної компетентності учнів. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 118–122.

⁶ Саліх Саліх Абд. Культурно-мовні цінності арабів у контексті розвитку етики мовленнєвої комунікації учнів гімназії. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Педагогічна думка, 2018. С. 121–126.